

"OILA VA XOTIN-QIZLAR" ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

xalqaro ilmiy jurnali

*Society, Gender and Family in
Central Asia*
international academic peer reviewed journal

*Общество, гендер и семья в
Центральной Азии*
международный научный рецензируемый журнал

2024/1 (10)

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining
2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli "Ommaviy axborot vositasi davlat ro'yxatidan
o'tkazilganligi to'g'risida guvohnoma"si olingan.

*Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya
komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy
nashrlar RO'YXATI (2019)ga pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo'yicha
doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun ilmiy maqolalar e'lon qilinishi mumkin
bo'lgan jurnal sifatida ro'yxatga olingan.*

DOI: 26739/2118-9998

ISSN 2049-3630

TOSHKENT

TAHRIR HAY'ATI RAISI:

EGAMBERDIYEVA Nodira Melibayevna (*Bosh muharrir*) – *pedagogika fanlari doktori, professor.*

TAHRIR HAY'ATI A'ZOLARI:

NARBAYEVA Tanzila Kamalovna – *sotsiologiya fanlari doktori, professor.*
SAIDOVA Galina Karimovna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
SHOUMAROV G'ayrat Baxramovich – *psixologiya fanlari doktori, professor.*
ABDURAMANOV Xamid Xudaybergenovich (*Bosh muharrir o'rinbosari*) – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
BEKMURADOV Adham Sharipovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
MA'RUFOVA Gulnora Mahmudovna – *Oliy Majlis Senatining Xotin-qizlar va gender tenglik masalalari qo'mitasi a'zosi, senator.*
MUSURMANOVA Aynisa Musurmanovna – *pedagogika fanlari doktori, professor.*
RAHIMOVA Nigina Xayrullayevna – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
SAIDOV Akmal Xolmatovich – *yuridik fanlari doktori, professor.*
YAKUBJANOVA Dilobar Batirovna – *pedagogika fanlari doktori, dotsent.*
TASHMUXAMEDOVA Diloram Gafurjanovna – *tibbiyot fanlari nomzodi.*
UMIRZAKOV Baxodir Xamidovich – *iqtisodiyot fanlari doktori, professor.*
ZIYAYEV Azamad Xamidovich – *tarix fanlari doktori, professor.*
ABDUSAMATOV Xasanboy Usmonjon o'g'li – *psixologiya fanlari doktori.*
TO'RAQULOV Ulug'bek Xolbutayevich – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)*

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Эгамбердиева Нодира Мелибаевна (*Главный редактор*) – *доктор педагогических наук, профессор.*

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ:

Нарбаева Танзила Камаловна – *доктор социологических наук, профессор.*
Сайдова Галина Каримовна – *доктор экономических наук, профессор.*
Шоумаров Гайрат Бахрамович – *доктор психологических наук, профессор.*
Абдураманов Хамид Худайbergenovich (*Заместитель главного редактора*) – *доктор экономических наук, профессор.*
Бекмуратов Адхам Шарипович – *доктор экономических наук, профессор.*
Маъруфова Гулнора Махмудовна – *сенатор, член Комитета Сената Олий Мажлиси по вопросам женщин и гендерного равенства.*
Мусурманова Айниса Мусурмановна – *доктор педагогических наук, профессор.*
Рахимова Нигина Хайруллаевна – *доктор экономических наук, профессор.*
Сайдов Акмал Холматович – *доктор юридических наук, профессор.*
Якубжанова Дилобар Батировна – *доктор педагогических наук, доцент.*
Ташмухамедова Дилорам Гафуржановна – *кандидат медицинских наук.*
Умирзаков Баходир Хамидович – *доктор экономических наук, профессор.*
Зияев Азамат Хамидович – *доктор исторических наук, профессор.*
Абдусаматов Хасанбой Усмонжон угли – *доктор психологических наук.*
Туракулов Улугбек Холбутаевич – *доктор философии педагогических наук (PhD)*

THE CHAIRMAN OF THE EDITORIAL BOARD:

Egamberdiyeva Nodira Melibayevna
(*Editor-in-Chief*) – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*

MEMBERS OF THE EDITING BOARD:

Narbayeva Tanzila Kamalovna – *Doctor of Sociological sciences, Professor.*
Saidova Galina Karimovna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Shoumarov Ghayrat Bakhramovich – *Doctor of Psychological sciences, Professor.*
Abduramanov Khamid Khudaybergenovich (*Deputy Editor-in-Chief*) – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Bekmuradov Adkham Sharipovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Marufova Gulnora Makhmudovna – *Senator, Member of the Senate Committee of the Oliy Majlis on Women and Gender Equality.*
Musurmanova Aynisa Musurmanovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Professor.*
Rakhimova Nigina Khayrullayevna – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Saidov Akmal Kholmatovich – *Doctor of Juridical sciences, Professor.*
Yakubjanova Dilobar Batirovna – *Doctor of Pedagogical sciences, Associate Professor.*
Tashmukhammedova Diloram Ghafurjanovna – *Candidate of Medical sciences.*
Umirzakov Bakhodir Khamidovich – *Doctor of Economic sciences, Professor.*
Ziyayev Azamad Khamidovich – *Doctor of Historical sciences, Professor.*
Abdusamatov Khasanboy Usmonjon ugli – *Doctor of Psychological Sciences.*
Torakulov Ulugbek Holbutayevich – *Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD)*

XALQARO TAHRIR HAY'ATI:

Doktor Rashmini Koparkar,
Rossiya va Markaziy Osiyoni o'rganish markazi dotsenti
Xalqaro tadqiqotlar maktabi,
Javoharlal Neru universiteti,
Nyu-Dehli, Hindiston

Artamonova Yekaterina Iosifovna,
Chelyabinsk davlat madaniyat instituti,
pedagogika fanlari doktori, professor

Doktor Priti Kesavan,
Texnologiya fakulteti boshlig'i,
London biznes va moliya maktabi,
Singapur

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Доктор Рашмини Копаркар,
Доцент Центра исследований России и Центральной Азии,
Школа международных исследований,
Университет Джавахарлала Неру,
Нью-Дели, Индия

Артамонова Екатерина Иосифовна,
Челябинский государственный институт культуры,
доктор педагогических наук,
профессор

Доктор Прити Кесаван,
Руководитель Технологического факультета
Лондонская школа бизнеса и финансов, Сингапур

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD:

Dr. Rashmini Koparkar
Assistant Professor
Centre for Russian and Central Asian Studies
School of International Studies
Jawaharlal Nehru University
New Delhi, India

Artamonova Yekaterina Iosifovna
Chelyabinsk State Institute of Culture
Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

Dr. Preethi Kesavan
Head, School of Technology
London School of Business and Finance, Singapore

MENEJMENT

Abdullajanova D.S. Kadrlar zaxirasini shakllantirishda gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-psixologik asoslari	4
--	---

SOTSILOGIYA

Saipova M. Migratsiya jarayonining globallashuvi: ijobiy va salbiy oqibatlar	10
Xonturayev B. Gender institutlari bo'yicha ilmiy-nazariy qarashlar va ularning ijtimoiy-iqtisodiy asoslari	16
Йулдошева У. Гендерные аспекты развития социального предпринимательства в Узбекистане	25
Hashimova G.I. Harbiy xizmatchilar va ularning oila a'zolarini ijtimoiy himoya qilishning huquqiy asoslari va kafolatlari	32

MAHALLA VA HAYOT

Isamutdinov R.R. Mahallaning ma'naviy xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati	37
--	----

OILA VA JAMIYAT

Abdiraimova Sh.A. Yosh oilalarda ajralishlarning oldini olish yo'llari.....	44
Rahimova M. Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi	49
Dovranova O.D. Yangi taraqqiyot bosqichida oilaviy munosabatlarning ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy negizlarini shakllantirish.....	53
Mahkamov U.A. So'z va fikr erkinligini ta'minlashda dialog muloqot vositasi sifatida.....	58

PSIXOLOGIYA

Рахимова И.И., Каримова Г.О. Психологическая диагностика социальной адаптивности студентов с нарушением слуха	64
Абидова З.А. Влияние семейного положения личности на уровень его толерантности	69
Ishonkulova N.I. Oilaviy munosabatlarda destruktiv nizolar namoyon bo'lishining psixologik xususiyatlari	75
Raxmonova Z.N. Ijtimoiy-individual qadriyatlar va emotsional intellekt xususiyatlari.....	80

PEDAGOGIKA

Ortikov U.X. The socio-educational model in second language acquisition.....	86
Yulchiyeva D.X. Oila barqarorligini ta'minlashda olib boriladigan ijtimoiy-pedagogik faoliyat	92
Аблакулов Ш.Д. Формирование профессиональных креативных компетенций у будущих педагогов-психологов	98
Mirhamidova M. Yapon xalqida tarbiyaning pedagogik asoslari	104
Safoyeva R.J. Noto'liq oila farzandlarining ijtimoiylashuvi xususiyatlari.....	109
Yakubov O.T. Bolaning ijtimoiylashuvida oilaning o'ziga xos xususiyatlari	114

TARIX

Sharipova N.A. XX asrning 40–90-yillarida O'zbekiston ta'lim tizimida gender tenglik masalalari tarixi.....	118
--	-----

Rahimova Matluba,

“Oila va xotin-qizlar” ilmiy-tadqiqot instituti tayanch doktoranti

e-mail: rahimovamatluba3759@gmail.com

YOSH KELINLARNING OILAVIY HAYOTGA MOSLASHISHI

Annotatsiya. Maqolada yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi va unga ta'sir etuvchi asosiy va yordamchi omillar ko'rsatib o'tilgan. Shuningdek, oila va undagi munosabatlar, nikoh tushunchasining ba'zi asosiy jihatlari hamda oilaviy munosabatlarga oid ijtimoiy-psixologik adabiyotlar haqida so'z borgan.

Tayanch so'zlar: oila, nikoh, kelin, ota-ona, moslashuv, hissiy o'zgarishlar, kognitiv o'zgarishlar, ijtimoiy aloqalar, jamiyat, nizolar.

Аннотация. В статье анализируется адаптация молодых невест к семейной жизни, а также основные и вспомогательные факторы, влияющие на их жизнь. Также обсуждаются такие понятия как семья и ее отношения, некоторые основные аспекты брака, социально-психологическая литература о семейных отношениях.

Ключевые слова: семья, брак, невеста, воспитание детей, адаптация, эмоциональные изменения, когнитивные изменения, социальные связи, общение, конфликты.

Annotation. The article shows the adaptation of young brides to family life and the main and auxiliary factors that affect it. Also, the family and its relations, some basic aspects of the concept of marriage, and socio-psychological literature on family relations were discussed.

Keywords: family, marriage, bride, parent, adaptation, emotional changes, cognitive changes, social contacts, community, conflicts.

Kirish. Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi sotsiologik, psixologik va antropologik nuqtayi nazarlardan o'rganilgan murakkab va ko'p qirrali mavzudir. Yosh qiz turmush qurganida, u ko'pincha yangi oilasiga, yangi qarindoshlar safiga qo'shilish, ular bilan munosabatlarni o'rnatish hamda yangi vazifa va majburiyatlarga moslashishni o'z ichiga olgan ma'lum bir davrni boshdan kechiradi.

Sotsiologik nuqtayi nazardan olib qarganda, bu yosh kelinlardan oilaga moslashishi kengroq ijtimoiy va madaniy kontekst, shu jumladan, me'yorlar, qadriyatlar hamda ushbu jarayonga qanday ta'sir qilishini tekshirishni talab qiladi.

Bularga an'anaviy gender rollarining ta'sirini, ayollar va kelinlarning ijtimoiy holatlarini hamda katta oila tuzilmalarining moslashish jarayoniga ta'sirini o'rganish kiradi.

Psixologik jihatdan esa yosh kelinlarning moslashuvi ularning tug'ilib o'sgan oilalaridan kelinlik uylariga o'tishida sodir bo'ladigan hissiy va kognitiv o'zgarishlarni tushunishini o'z ichiga oladi. Bunga shaxsni rivojlantirish, o'z-o'zini hurmat qilish, yangi muhit bilan bog'liq potensial stress kabi omillarni o'rganish kiradi.

Antropologik istiqbollari yosh kelinlar uchun moslashish jarayonini shakllantiradigan madaniy urf-odatlar, marosimlar va an'analar haqida tushuncha

beradi. Bunga nikoh marosimlari, qarindoshlik tizimlari, oila dinamikasi va yosh kelinlarning yangi oilalariga qo'shilishini osonlashtirishda jamoatchilikni qo'llab-quvvatlashning roli kiradi.

Maqsad va uni asoslash. Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi turli madaniyatlarda va individual sharoitlarda turlicha bo'lishi mumkin hisoblangan dinamik jarayondir. Bu muzokaralar, murosa va yangi ijtimoiy aloqalar va qo'llab-quvvatlash tuzilmalarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ushbu hodisani sotsiologik, psixologik va antropologik nuqtayi nazardan tushunish, yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi hamda oilaviy integratsiyasiga duch keladigan qiyinchiliklar va imkoniyatlar haqida qimmatli tushunchalarni taqdim etishi mumkin. Oila inson uchun muqaddas maskan, kishilik jamiyatining ijtimoiy poydevoridir. Oilaviy turmushning asosiy maqsadi – farzand ko'rish orqali avlodlar bilan ajdodlar vorisligi va davomiyligini hamda yer yuzida insoniyat tarixiy taraqqiyotini ta'minlashdan iborat¹.

Albatta, ota-onalar oilada, har bir inson hayotida katta rol o'ynaydi. Aynan oilada insonlar o'z hayotlari davomida foydalanadigan va o'z navbatida, o'z farzandlariga yetkazadigan xatti-harakatlarning me'yorlarini, qadriyatlarini, stereotiplarni o'rgatadilar. Zero, bolaning shaxsiyatini shakllantirishda oila hal qiluvchi rollardan birini o'ynaydi va har bir yosh bosqichida oilaning ahamiyati o'zgaradi, o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'ladi.

Oila va undagi munosabatlarning tabiati o'spirin hayotining barcha jabhalariga katta ta'sir ko'rsatadi. I.S. Kon o'smirlar yoki yosh qizlarning xatti-harakatlarida hozirgi yoki o'tmishdagi oilaviy sharoitlariga bog'liq bo'lmagan deyarli hech qanday ijtimoiy yoki psixologik jihat mavjud emasligini yozgan².

Ilmiy muammoning tavsifi va yechimi.

Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi turli omillarning, shu jumladan, madaniy, ijtimoiy, psixologik va munosabat elementlarining o'zaro murakkab ta'sirini o'z ichiga oladi.

¹ Мавлуда Файзиева, Азим Жабборов. Оилавий муносабатлар психологияси. – Тошкент: «Янги аср авлоди», 2007. – Б. 3.

² Москаленко Г.В. Особенности социально-психологического функционирования подростков из семей с алкогольной зависимостью. Автореф. ...канд. психол. наук (19.00.04).

Moslashuv jarayoniga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ba'zi asosiy omillar:

Madaniy me'yorlar va taxminlar. Gender rollari oila dinamikasi va nikoh munosabatlariga oid madaniy me'yorlar yosh kelinlarning moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Uy vazifalari, qaynona munosabatlari va jinsga oid rollar bilan bog'liq holatlar moslashish jarayonini shakllantirishi mumkin.

Oila dinamikasi. Oiladagi mavjud dinamika, shu jumladan, kelin va uning qaynonasi o'rtasidagi munosabatlar, hamjihatlik va qo'llab-quvvatlash darajasi kelinning moslashishiga ta'sir qiladi. Oilada kelinni qo'llab-quvvatlash, ochiq muloqot va o'zaro hurmat moslashish jarayonini osonlashtirishi mumkin.

Shaxsiy identifikatsiya va avtonomiya. Yosh kelinning shaxsiy o'ziga xosligi, avtonomiyasi va o'zini o'zi qadrlashi uning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir qiladi, chunki uning individualligini oiladagi yangi rollari va majburiyatlari bilan muvozanatlash moslashuvning muhim jihati hisoblanadi.

Aloqa va nizolarni hal qilish. Moslashish jarayonida samarali muloqot va nizolarni hal qilish ko'nikmalari muhim rol o'ynaydi. Kelin, uning turmush o'rtog'i va qaynonalari o'rtasidagi bir biriga bo'lgan iliq muomila moslashishga hissa qo'shishi mumkin.

Chidamlilik. Kelinning hissiy chidamliligi, stress va qiyinchiliklarni boshqarish qobiliyati uning oilaviy hayotga moslashishida hal qiluvchi omillardan hisoblanadi. Bunda uning turmush o'rtog'i va qaynona-qaynotasi uni qo'llab-quvvatlasagina chidamliligi oshishi mumkin.

Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tarmoqlar. Ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning mavjudligi, shu jumladan, do'stlik, jamoat tarmoqlari va resurslardan foydalanish moslashish jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Kuchli ijtimoiy qo'llab-quvvatlash kelininga tegishlilik hissini beradi va unga yangi oilaga moslashish muammolarini hal qilishda yordam beradi.

Nikoh munosabatlarining sifati. Kelin va uning turmush o'rtog'i o'rtasidagi nikoh munosabatlarining sifati uning moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Qo'llab-quvvatlovchi va tarbiyalovchi nikoh munosabatlari moslashish jarayoniga ijobiy hissa qo'shishi mumkin.

Tashqi stress omillari. Moliyaviy bosim, madaniy o'tish va ijtimoiy umidlar kabi tashqi

stresslar kelinning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu stress omillarini boshqarish oson moslashishda juda muhimdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishi juda individual va kontekstga xos jarayon bo'lib, ushbu omillarning ta'siri madaniy, ijtimoiy va shaxsiy sharoitlarga qarab o'zgarishi mumkin.

Nikoh tushunchasi bir qator o'lovlarini, shu jumladan, ijtimoiy, hissiy, huquqiy hamda amaliy fikrlarni o'z ichiga oladi. Nikoh tushunchasining ba'zi asosiy jihatlari:

1. Ijtimoiy va hissiy ittifoq. Nikoh ko'pincha sheriklar o'rtasidagi ijtimoiy va hissiy ittifoq sifatida qaralib, bu o'zaro qo'llab-quvvatlash, do'stlik va mustahkam rishtalarga sodiqlikni anglatadi. Nikohning bu jihati shaxslar o'rtasidagi hissiy munosabat aloqasi va oila birligining shakllanishini aks ettiradi.

2. Huquqiy va fuqarolik instituti. Nikoh mulkka egalik qilish, meros olish, soliq imtiyozlari va qaror qabul qilish vakolati kabi huquq va majburiyatlarni keltirib chiqaradigan huquqiy ahamiyatga ega. U turmush o'rtoqlar o'rtasidagi munosabatlarni huquqiy tan olish uchun rasmiy asos yaratib, huquqiy tizim doirasida ularning hayotining turli jihatlariga ta'sir qilishi mumkin.

3. Diniy va ma'naviy ramziylik. Bu ko'pgina madaniy va diniy an'analarda nikoh muhim ma'naviy va ramziy ma'noga ega. Bu muqaddas ahd, ilohiy birlashma yoki muqaddas marosim sifatida qaralib, ko'pincha nikoh rishtalarining ruhiy o'lovlarini aks ettiruvchi diniy marosimlarni o'z ichiga oladi.

4. Madaniy va an'anaviy ahamiyati. Nikoh chuqur madaniy va an'anaviy normalar asoslangan, ish, to'y marosimlari bo'lib, ushbu madaniy tafovutlar nikoh tushunchasini shakllantiradi.

5. Oila va jamiyat integratsiyasi. Nikohlar ko'pincha oilalar va jamoalarning birlashish mexanizmi bo'lib xizmat qiladi hamda er-xotinning o'rtasidagi aloqalar va ittifoqlarni o'rnatadi. Yoshlar orqali ikki oilaning qarindoshchilik munosabatlari o'rnatiladi.

6. Evolyutsiya va moslashish. Nikoh tushunchasi vaqt o'tishi bilan rivojlanib, o'zgaruvchan ijtimoiy qadriyatlarni, huquqiy asoslar va gender rollarining o'zgarishini aks ettirdi. Nikohning zamonaviy talqinlari ko'pincha majburiyat va sheriklik haqidagi an'anaviy tushunchalar bilan bir qatorda tenglik, do'stlik va individual bajarilishini namoyon etadi.

7. Shaxsiy va oilaviy munosabatlarning o'rnatilishi. Ushbu munosabatlar o'rnatilishi kontekst sifatida qaralib, bu shaxslarga muammolarni hal qilish, yaqinlikni rivojlantirish va o'zaro qo'llab-quvvatlash va tushunishni rivojlantirishga imkon beradi. Bu umumiy maqsadlarni belgilash, hissiy o'sish va birlilikda hayotni rivojlantirish uchun asos yaratadi.

8. Munosabatlarni huquqiy tan olish. Huquqiy tizimlarda nikoh turmush o'rtoqlar o'rtasidagi rasmiy, tan olingan munosabatlar bo'lib xizmat qilib, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, mulkiy huquqlar, sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot imtiyozlaridan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin bo'lgan qonuniy huquq va majburiyatlarni beradi.

Umuman olganda, nikoh tushunchasi ijtimoiy, hissiy, huquqiy, madaniy va ma'naviy o'lovlarining murakkab o'zaro ta'sirini qamrab oladi. Nikoh tushunchasining turli o'lovlarini tushunish uning ahamiyati shaxslarga, oilalar va jamoalarga ta'sirini qadrlash uchun juda muhim.

Ijtimoiy-psixologik adabiyotlarda oila-nikoh munosabatlari, oilaviy turmush masalalari, uning barqarorligi, undagi munosabatlar mustahkamligi va farovonligini ta'minlovchi omillar, shuningdek, o'zaro munosabatlarda ziddiyatlarning shakllanishi va oila buzilishining kelib chiqishi bilan bog'liq muammolarga bagishlangan qator ishlar mavjud bo'lib, ularda hozirgi oilaviy turmush uchun qimmatli hayotiy va ilmiy xulosalar keng yoritilgan³.

Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir etuvchi asosiy omillardan tashqari, bu jarayonga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan yana bir qancha yordamchi sabablar ham mavjud. Ushbu yordamchi sabablar ko'pincha moslashish sodir bo'ladigan kengroq ijtimoiy-madaniy, iqtisodiy va psixologik kontekstlar bilan chambarchas bog'liq. Yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashishining ba'zi yordamchi sabablari quyidagilardan iborat:

1. Ijtimoiy-iqtisodiy omillar: kelinning kelinlik va qizlik oilasining hamda keng jamoaning ijtimoiy-iqtisodiy holati moslashish jarayoniga ta'sir ko'rsatadi. Iqtisodiy barqarorlik, resurslardan foydalanish va moliyaviy xavfsizlik kelinning farovonlik tuyg'usi va yangi oilasiga moslashish qobiliyatiga ta'sir qilishi mumkin.

2. Huquqiy va institutsional omillar: huquqiy va institutsional asoslar, shu jumladan, nikoh to'g'risidagi qonunlar, mulk huquqlari va gender

³ Файзиева М., Жабборов А. Оилавий муносабатлар психологияси. — Тошкент: «Янги аср авлоди», 2007. — Б. 3.

tengligi to'g'risidagi qonunlar yosh kelinlarning moslashishini shakllantirishi mumkin.

3. Ta'lim imkoniyatlari: kelinning ta'lim darajasi va ta'lim olish imkoniyatlaridan foydalanish uning moslashuviga ta'sir qiladi. Ta'limning yuqori darajalari kelinga ko'proq qaror qabul qilish kuchi va oilada avtonomiyani ta'minlashi mumkin.

4. Jamiyat va ijtimoiy hohishlari: kelinning hamjamiyati va ijtimoiy tarmog'idagi hohishlari va me'yorlar uning moslashuviga rol o'ynaydi. Nikohga, oilaviy rollarga va jinsga bo'lgan ijtimoiy munosabat kelinning yangi oilasiga moslashishdagi tajribasi va muammolarini shakllantirishi mumkin.

5. Salomatlik va farovonlik: yosh kelinning jismoniy va ruhiy salomatligi, shuningdek, sog'liqni saqlash xizmatlaridan foydalanish va qo'llab-quvvatlash uning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir qiladi. Sog'liqni saqlash muammolari yoki sog'liqni saqlash imkoniyatining yetishmasligi moslashish jarayonida qo'shimcha to'siqlarni keltirib chiqarishi mumkin.

6. O'tmishdagi tajribalar va travma: kelinning o'tmishdagi tajribalari, shu jumladan, har qanday travma yoki zo'ravonlik tarixi uning oilaviy hayotga moslashishiga ta'sir qiladi. Moslashuv jarayoniga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan har qanday o'tmishdagi travmani bartaraf etish uchun qo'llab-quvvatlovchi aralashuvlar va manbalar kerak bo'lishi mumkin.

7. Madaniy va diniy amaliyotlar: oila va kelin jamoasidagi madaniy va diniy amaliyotlar, marosimlar va urf-odatlar uning moslashuviga ta'sir qiladi. Ushbu amaliyotlarni tushunish va ishtirok etish moslashish jarayonining bir qismi bo'lishi mumkin.

Yakuniy qism. Xulosa qilib aytganda, ushbu yordamchi sabablar asosiy omillar bilan o'zaro bog'liq bo'lib, yosh kelinlarning oilaviy hayotga moslashuvining murakkabligiga yordam berishi mumkin. Ushbu omillarni tan olish va ularga murojaat qilish yosh kelinlarning yangi oilaviy

muhitda erkinligi va muvaffaqiyatli moslashishini qo'llab-quvvatlash uchun juda muhimdir.

Umuman olganda, oilaviy munosabatlarga oid ijtimoiy-psixologik adabiyotlar turli xil mavzular va istiqbollarni o'z ichiga olib, bu oilaviy hayotning murakkabliklarini tushunish va shaxslar va jamoalarning farovonligiga hissa qo'shish uchun boy asos yaratadi. Ijtimoiy-psixologik adabiyotlarda oilaviy munosabatlar, oilaviy hayot muammolari, uning barqarorligi va farovonligiga hissa qo'shadigan omillar, shuningdek, nizolar va oilaviy munosabatlarning buzilishi keng qamrovli tadqiqotlar mavzusi bo'lib kelgan. Ushbu sohadagi turli xil ishlar ushbu murakkab dinamikani tushunishimizga yordam beradigan qimmatli tushunchalar va ilmiy xulosalarni taqdim etadi. Tadqiqotchilar oila dinamikasi bilan bog'liq ko'plab mavzularni, shu jumladan, aloqa usullari, nizolarni hal qilish strategiyalari, ota-onalarning uslublari, tashqi stress omillarining oila faoliyatiga ta'siri va oilaviy munosabatlarni shakllantirishda madaniyat va gender dinamikasining rolini o'rganishdi.

Bundan tashqari, tadqiqotlar oilaviy munosabatlarda chidamlilik va kuchni targ'ib qiluvchi omillarni, masalan, hissiy qo'llab-quvvatlash, sog'lom muloqot, moslashuvchanlik va umumiy qadriyatlarni o'rganib chiqdi. Bundan tashqari, texnologiya, ikki martaba oilalari va gender rollarini o'zgartirish kabi zamonaviy muammolarning oila dinamikasiga ta'siri alohida qiziqish uyg'otdi.

Asosiysi – tadqiqotlar, shuningdek, oilaviy nizolarning kelib chiqishi, ajralishning oila a'zolariga ta'siri va oilaning buzilishining salbiy oqibatlarini yumshatishga qaratilgan aralashuvlarga ham bag'ishlangan. Ushbu adabiyotlar to'plami oilalar, siyosatchilar va sog'lom, gullab-yashnayotgan oilaviy munosabatlarni rivojlantirishga intilayotgan shaxslar bilan ishlaydigan mutaxassislar uchun qimmatli tushunchalarni taqdim etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Мавлуда Файзиева, Азим Жабборов. Оилавий муносабатлар психологияси. – Тошкент: «Янги аср авлоди», 2007. – Б. 3.
2. Москаленко Г.В. Особенности социально-психологического функционирования подростков из семей с алкогольной зависимостью. Автореф. ...канд. психол. наук (19.00.04).
3. ³. Файзиева М., Жабборов А. Оилавий муносабатлар психологияси. – Тошкент: «Янги аср авлоди», 2007. – Б. 3.

“OILA VA XOTIN-QIZLAR” ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI
НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИЙ ИНСТИТУТ «СЕМЬИ И ЖЕНЩИН»
“FAMILY AND WOMEN” RESEARCH INSTITUTE

MARKAZIY OSIYODA JAMIYAT, GENDER VA OILA

Общество, гендер и семья в Центральной Азии
Society, Gender and Family in Central Asia

xalqaro ilmiy jurnali

международный научный журнал

international academic journal

2024/1 (10)

DOI: 26739/2118-9998

Jurnalga Toshkent shahar Matbuot va axborot boshqarmasining 2021-yil 18-iyundagi 0996-sonli
“Ommaviy axborot vositasi davlat ro‘yxatidan o‘tkazilganligi to‘g‘risida guvohnoma”si olingan.

*Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining
dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar RO‘YXATI (2019)ga
pedagogika, psixologiya, tarix va falsafa fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari himoyasi uchun
ilmiy maqolalar e‘lon qilinishi mumkin bo‘lgan jurnal sifatida ro‘yxatga olingan.*

MUASSIS:

“Oila va xotin-qizlar” ilmiy-tadqiqot instituti

JURNAL TAHRIRIYATI:

Bosh muharrir: **Egamberdiyeva N.**
Bosh muharrir o‘rinbosari: **Musurmanova A.**
Mas’ul kotib: **Mavlonov B.**
Muharrirlar: **Yunusov U., Nomozova O’.,**
Razzakova N., Sobirova E.,
Jabborov U.
Sahifalovchi: **Umaraliyev Z.**
Dizaynerlar: **Abdullayev L., Sobirov F.**
Web dizaynerlar: **Yakubov O., Alimova Z.**

*Jurnaldagi materiallardan foydalanilganda mualliflik huquqini e’tiborga olgan
holda jurnalga havola berilishi shart.
Jurnalga kiritilgan maqola materiallari mazmuni mualliflarning shaxsiy
ilmiy-nazariy yondashuvi va qarashi sifatida talqin qilinadi.*

1940

Nashriyot ro‘yxat raqami № 1043191. 24.09.2021-y.
Bosishga ruxsat etildi: 23.03.2024.
“Times New Roman” garniturası. Qog‘oz bichimi: 60x84 1/8
Nashriyot bosma tabog‘i 7,2.
100000, Toshkent shahri, Mirzo Ulug‘bek tumani,
M.Ismoilıy ko‘chasi 1-G uy.